

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36

ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (Τ.Π.Ε) ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ – ΜΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Δήμητρα Αδαμίδου*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ Η διδακτική προσέγγιση που προτείνουμε για τη διδασκαλία μιας ενότητας του γλωσσικού μαθήματος¹ καλύπτει ολόκληρο τον κύκλο διδασκαλίας (εισαγωγικά κείμενα, είδη κειμένων –genres–, λεξιλόγιο, παραγωγή γραπτού-πολυτροπικού κειμένου και προφορικού λόγου, αξιολόγηση), υλοποιείται με την αξιοποίηση βιωματικών και πολυτροπικών προσεγγίσεων και αξιοποιεί τις Τ.Π.Ε. στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου στη Νεοελληνική Γλώσσα καλούνται να γνωρίσουν τα περιγραφικά και αφηγηματικά είδη κειμένων και τα κείμενα επιχειρημάτων. Στο σενάριο διδασκαλίας εφαρμόζεται η βιωματική εμπλοκή των παιδιών σε περιβαλλοντικά-οικολογικά θέματα, ένα ενδιαφέρον γνωστικό πεδίο, που συνάδει με την ηλικία και τα ενδιαφέροντά τους. Γνωρίζοντας τη ζωή απειλούμενων ειδών ζώων οι μαθητές θα ευαισθητοποιηθούν σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Παράλληλα όμως (και με παιγνιώδη τρόπο), μέσα από πολυτροπικά κείμενα που αφθονούν στο διαδίκτυο, θα γνωρίσουν τα κειμενικά είδη, θα τα αποδομήσουν καταλαβαίνοντας τη χρηστικότητα τους κατά περίπτωση και θα παράγουν δικό τους γραπτό και προφορικό λόγο. Βασικός στόχος της διδασκαλίας είναι να διαβάσουν πολυτροπικά κείμενα (έντυπα και ηλεκτρονικά) διαφόρων λογοτεχνικών γενών (genres) και ποικίλων θεματικών πεδίων και να ασκηθούν στη παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων, αφού πρώτα συλλέξουν πολλούς και ποικίλους σημειωτικούς πόρους. Δίνεται ταυτόχρονα και η δυνατότητα διαθεματικής και διακειμενικής προσέγγισης. Ως αποτέλεσμα, η παραδοσιακή σχολική τάξη αναδομείται, καθώς οι μαθητές δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά αξιοποιώντας τις ΤΠΕ και ο καθηγητής τους καθοδηγεί στην πορεία ανακάλυψης της γνώσης.

Λέξεις-κλειδιά: Βιωματικότητα, Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, Διδασκαλία με Τ.Π.Ε., Ομαδοσυνεργατική μάθηση, Πολυτροπικότητα, Υποβοηθούμενη ανακάλυψη γνώσης (scaffolding).

1. Εισαγωγή – θεωρητικά ερείσματα

Στη σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα μεγάλη έκταση καλύπτουν στο ωρολόγιο πρόγραμμα τα θεωρητικά μαθήματα, ιδιαίτερα στο Γυμνάσιο. Η δασκαλοκεντρική προσέγγιση και η αποστήθιση θεωρούνται στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) πλέον παρελθόν και δεν προσφέρουν πολλά στο νέο που καλείται να ζήσει στην διαρκώς εξελισσόμενη κοινωνία της γνώσης. Οι μαθητές πρέπει να εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία

---

* Δήμητρα Αδαμίδου, Καθηγήτρια Φιλολόγος (Β΄/θμια Εκπ/ση Δυτικής Θεσσαλονίκης), ΜΑ, Επιμορφώτρια στη διδακτική με Τ.Π.Ε. *Διεύθυνση επικοινωνίας:* Φιλήμωνος 9, 54351, Άνω Τούμπα, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα. Τηλ.: 0030-2310-920954. Ηλεκτρονική διεύθυνση: dadamid@gmail.com

¹ Η πρώτη μορφή της πρότασης σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της α΄ φάσης της «Επιμόρφωσης επιμορφωτών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διδακτική διαδικασία» (11.07-04.08) στο ΠΑΚΕ Θεσσαλονίκης στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.

βιωματικά έχοντας ενεργητική επαφή με το αντικείμενο που ασχολούνται, ώστε η γνώση που θα κατακτηθεί να είναι στερεή και επεκτάσιμη. Ο Πουρκός, αναλύοντας το ρόλο του παισίου στην ερευνητική-γνωστική διαδικασία, στην εκπαίδευση και τη μάθηση, αναφέρει μεταξύ άλλων:

Χρειάζεται επίσης πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια από μέρους των ειδικών και των εκπαιδευτικών ώστε αυτό που πρόκειται να μάθει το παιδί να είναι ενσωματωμένο σε οικεία πλαίσια δράσης με οικείους ρυθμούς της καθημερινής του ζωής με τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρείται ζωντανό το ενδιαφέρον του παιδιού. Δεν υπάρχει θέμα και δεξιοτητα που να μη μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μάθησης, φτάνει το περιεχόμενο αυτής της μάθησης να έχει νόημα [...] και να μην καταστρέφει την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση. Μ' άλλα λόγια, χρειάζεται μια βιωματική, ευρηκτική και επικοινωνιακή ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση που απευθύνεται σε ανθρώπους με σάρκα και οστά, σε ζωντανά πλάσματα με συνειδητές προθέσεις, με συναισθήματα, αδυναμίες, αλλά και με δυνατότητες να πραγματοποιούν αυτά που τους ενδιαφέρουν και έχουν γι' αυτούς κάποιο συγκεκριμένο νόημα και σκοπό (Πουρκός, 2003: 274-275).

Στο πλαίσιο αυτό, στην παρούσα εργασία καταθέτουμε μια νέα διδακτική πρόταση για το γλωσσικό μάθημα. Οι μαθητές της Α΄ Γυμνασίου στη Νεοελληνική Γλώσσα (3η ενότητα) καλούνται να γνωρίσουν τα περιγραφικά και αφηγηματικά είδη κειμένων και τα κείμενα επιχειρημάτων. Στην παρούσα προσέγγιση εφαρμόζεται η βιωματική-επικοινωνιακή διδασκαλία (Χρυσαφίδης, 2006)² γνωστή και ως μέθοδος project (βλ. και Frey, 1998) με την εμπλοκή των παιδιών σε περιβαλλοντικά θέματα που είναι ένα ενδιαφέρον γνωστικό πεδίο, το οποίο συνάδει με την ηλικία και τα ενδιαφέροντά τους. Γνωρίζοντας τη ζωή των πελαργών και άλλων απειλούμενων ειδών θα ευαισθητοποιηθούν σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και θα βάλουν τις βάσεις ώστε να γίνουν στο μέλλον συνειδητοποιημένοι πολίτες. Παράλληλα όμως, και με παιγνιώδη τρόπο, μέσα από πολυτροπικά κείμενα (Χοντολίδου, 1999) που αφθονούν στο διαδίκτυο, θα γνωρίσουν τα κειμενικά είδη, θα τα αποδομήσουν καταλαβαίνοντας τη χρηστικότητα τους κατά περίπτωση και θα παράγουν δικό τους λόγο, γραπτό και προφορικό. Ένας από τους βασικούς στόχους της διδασκαλίας είναι να διαβάσουν οι μαθητές πολυτροπικά κείμενα (έντυπα και ηλεκτρονικά) διαφόρων λογοτεχνικών γενών (genres) (Πολίτης, χ.χ.) και ποικίλων θεματικών πεδίων, να τα κατανοήσουν και να ασκηθούν στη συγγραφή δικών τους πολυτροπικών κειμένων.

Στη διδακτική πρόταση που παρουσιάζεται εφαρμόζεται ακόμη η προσέγγιση των πολυγραμματισμών³ (Cope & Kalantzis, 1999, 2000) προκειμένου να συνδεθεί

---

² Ο Χρυσαφίδης αναφέρει σχετικά: «Η Βιωματική-Επικοινωνιακή διδασκαλία γνωστή και ως μέθοδος project καλύπτει και τις δυο ανάγκες του ατόμου για εντατικοποίηση της προσωπικής διερεύνησης και της επικοινωνιακής διαδικασίας. Θέτει στο επίκεντρο των αναζητήσεων και της διδακτικής δραστηριοποίησής της βιωματικές καταστάσεις των παιδιών, τόσο του ατόμου όσο και τις ομαδικές, στα πλαίσια της επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης. Η γνώση και η παροχή γνωστικών περιεχομένων ως αυτοσκοπός, στο πλαίσιο του παραδοσιακού σχολείου, μπαίνουν στην υπηρεσία της αναζήτησης και της προβληματικής των μελών της ομάδας. Έτσι ο μαθητής μαθαίνει να προσεγγίζει την επιστημονική αλήθεια μέσα από ατομικές και ομαδικές αναζητήσεις, να μοιράζεται τη χαρά της επιτυχίας και να νιώθει τη χαρά της συμβολής, που ενισχύει το αυτοσυναισθημά του» (2006: 123-124).

³ Οι Cope και Kalantzis αναφέρουν σχετικά: «[...] τα αποτελέσματα των συζητήσεων του Νέου Λονδίνου μπορούσαν να συνοψιστούν σε μία και μόνο λέξη: *Πολυγραμματισμοί*, την οποία επινοήσαμε για να περιγράψουμε δύο σημαντικά επιχειρήματα που θα μπορούσαμε να έχουμε για την αναδυόμενη πολιτισμική, θεσμική και παγκόσμια τάξη. Το πρώτο αφορά την αύξουσα σημασία της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας. [...] Η δεύτερη σημαντική μετακίνηση που περικλείεται στην έννοια των

το σχολείο με την κοινωνία και τις Τ.Π.Ε. Η Mary Kalantzis και ο Bill Cope αναφέρουν σχετικά:

Οι Πολυγραμματισμοί είναι μια προσέγγιση όπου κυριαρχεί η έμφαση στην τριβή των διδασκόμενων με κείμενα [...] και είδη λόγου από ένα ευρύ φάσμα μέσω και από ένα ευρύ φάσμα πολιτισμικών πηγών. Με αυτή την τριβή, οι διδασκόμενοι θα αναπτύξουν μια κριτική μεταγλώσσα για να μιλούν, αλλά και να καταλαβαίνουν την κοινωνική και πολιτισμική δύναμη αυτών των κειμένων, καθώς και των συναφών κοινωνικών πρακτικών (Kalantzis & Cope, 2001).

2. Η διδακτική πρόταση: μεθοδολογία διδασκαλίας και χρονοδιάγραμμα

Η προτεινόμενη προσέγγιση καλύπτει ολόκληρο τον κύκλο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος της 3ης ενότητας (εισαγωγικά κείμενα, είδη κειμένων – genres–, λεξιλόγιο, παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, αξιολόγηση) και υλοποιείται με την αξιοποίηση βιοματικών προσεγγίσεων, πολυτροπικών κειμένων σε συνδυασμό με τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών και άλλων συναφών πηγών του διαδικτύου.

Στο γλωσσικό μάθημα τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια έντονη στροφή της επίσημης εκπαιδευτικής θεωρίας προς το κειμενοκεντρικό μοντέλο. Σύμφωνα με αυτό σημαντικό ρόλο παίζει το συγκεκριμένο (context) και η διδασκαλία δεν επικεντρώνεται μόνο στη λέξη ή στην πρόταση. Ο Ματσαγούρας αναφέρει σχετικά:

Η κειμενοκεντρική προσέγγιση στηρίζεται θεωρητικά στην εργασία του M. Halliday (1978) [...], η οποία, μεταξύ των άλλων, αποδέχεται την άποψη ότι υπάρχουν κανόνες και δομές που ξεπερνούν τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες της λέξης και της πρότασης και αφορούν το κείμενο στο σύνολό του. Η γνώση εκ μέρους του ατόμου αυτών των υπερπροτασιακών κανόνων καθιστά το άτομο ικανό να κατανοεί το (γραπτό) λόγο των άλλων και να παράγει (γραπτό) λόγο κατανοητό από τους άλλους [...] (2001: 96).

Η διδακτική πρόταση που παρουσιάζεται εδώ είναι ένα σχέδιο εργασίας που σκοπεύει στην ολιστική και ανακαλυπτική κατάκτηση της γνώσης (Bruner, 1968). Το σχέδιο εργασίας (project) με αφορμή τη διδασκαλία μιας 3ης ενότητας (*γνωριμία με τα κειμενικά είδη*) του σχολικού βιβλίου της Νεοελληνικής Γλώσσας (Αγγελάκος, Κατσαρού & Μαγγανά, 2007β) επεκτείνει τις δράσεις των μαθητών, με στόχο μέσα από περιβαλλοντικές απλές δραστηριότητες να προσλάβουν και θεωρητικές γλωσσολογικές γνώσεις. Στο πλαίσιο των νέων Α.Π.Σ. και Δ.Ε.Π.Π.Σ. (ΥΠΕΠΘ / Π.Ι., 2003), που εφαρμόζονται στο Γυμνάσιο, εισάγεται η έννοια της διαθεματικής και διεπιστημονικής προσέγγισης των γνωστικών αντικειμένων, ώστε να οδηγηθούν οι μαθητές στην ολιστική κατάκτηση της γνώσης. Η διδασκαλία της γλώσσας μπορεί να γίνει μέσω όλων των διδακτικών αντικειμένων του αναλυτικού προγράμματος.

Πολυγραμματισμών είναι η επίδραση των νέων επικοινωνιακών τεχνολογιών. Το νόημα παράγεται με τρόπους που είναι όλο και περισσότερο «πολυτροπικοί» –στους οποίους οι γραπτοί-γλωσσικοί τρόποι νοήματος είναι αναπόσπαστο μέρος των οπτικών, ακουστικών και χωρικών τύπων του νοήματος [...] Οι δύο αυτές εξελίξεις έχουν τη δυνατότητα να μεταμορφώσουν τόσο την ουσία όσο και την παιδαγωγική της διδασκαλίας του γραμματισμού στην αγγλική και τις άλλες γλώσσες του κόσμου» (Cope & Kalantzis, 1999: 681-682).

Στην ίδια διδακτική πρόταση εφαρμόζεται, επίσης, η υποβοηθούμενη ανακάλυψη (scaffolding) με στόχο τη διεύρυνση της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης (Vygotsky, 1997)⁴. Ο διδάσκων δηλαδή εφαρμόζει τη σταδιακή μείωση της παρεχόμενης βοήθειας –«σκαλωσιάς γνώσης» (βλ. υποκεφάλαιο 4.2 της παρούσας εργασίας), για να μπορεί το παιδί σταδιακά να επιλύει προβλήματα μόνο του ή σε συνεργασία με συνομηλίκους στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο ρόλος του δασκάλου είναι συμβουλευτικός και καθοδηγητικός. Κύριο ρόλο στο σχεδιασμό και την εφαρμογή του διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) κατέχουν οι νέες τεχνολογίες, ώστε να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους ωθήσουν σε ενεργή συμμετοχή καθιστώντας τους τεχνολογικά εγγράμματους. Αξιοποιούνται οι Τ.Π.Ε. στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον (βλ. και Νικολαΐδου, 2009), για να περιοριστεί η αποστήθιση ως μέσο προσέγγισης της ύλης και να προαχθεί αποτελεσματικότερα η εκπαιδευτική διαδικασία.

Η τάξη χωρίζεται σε τέσσερις ομάδες των τριών-τεσσάρων ατόμων και διαμοιράζονται ρόλοι: ένας μαθητής έχει τον οργανωτικό ρόλο, ένας κρατάει σημειώσεις και συγγράφει τα κείμενα, άλλος παρουσιάζει το παραχθέν αποτέλεσμα στην ολομέλεια, κάποιος άλλος ελέγχει την πορεία της εργασίας.

Ο διδακτικός χρόνος που απαιτείται για τη διδασκαλία της ενότητας είναι τουλάχιστον οκτώ ώρες (Αγγελάκος, Κατσαρού & Μαγγανά, 2007α: 47). Αν η εργασία πάρει τη μορφή διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project), θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος, που θα καλυφθεί από τα άλλα μαθήματα ή θα αποτελέσει αυτοτελές πρόγραμμα (π.χ. περιβαλλοντικής αγωγής).

Απαιτούνται τα εξής διδακτικά μέσα: (α) ένας αριθμός δικτυωμένων Η/Υ, συνδεδεμένων στο διαδίκτυο με υψηλές ταχύτητες, (β) ένα πρόγραμμα πλοήγησης εγκατεστημένο, (γ) λογισμικό επεξεργασίας κειμένου και λογισμικό παρουσίασης, (δ) πρόγραμμα δημιουργίας ιστολογίου (για την παρουσίαση και διάχυση των αποτελεσμάτων στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα), (ε) ψηφιακή βεντεοκάμερα, βιντεοπροβολέας, σαρωτής και εκτυπωτής.

3. Σκοποθεσία

Οι γνωστικοί στόχοι της διδακτικής πρότασης που παρουσιάζεται εδώ έχουν ως ακολούθως:

Ως προς τη Γλώσσα:

- Να διαβάσουν οι μαθητές *πολυτροπικά κείμενα* (έντυπα και ηλεκτρονικά) διάφορων λογοτεχνικών γενών (genres) και ποικίλων θεματικών πεδίων, να τα αποδομήσουν και να ασκηθούν στη συγγραφή δικών τους πολυτροπικών κειμένων, αφού πρώτα συλλέξουν πολλούς σημειωτικούς πόρους.
- Να εξοικειωθούν με τον τρόπο οργάνωσης της *περιγραφής*, της *αφήγησης* και της *επιχειρηματολογίας* σε κείμενα διαφορετικών θεματικών πεδίων.
- Να καταλάβουν ότι με τον όρο *περιγραφή* νοείται η αναπαράσταση μέσα στο λόγο χώρων, προσώπων, αντικειμένων, φαινομένων κτλ. Με το όρο

---

⁴ Ο Vygotsky αναφέρει συγκεκριμένα: «Η ζώνη αυτή αντιστοιχεί στην απόσταση ανάμεσα στο πραγματικό αναπτυξιακό επίπεδο, όπως αυτό καθορίζεται από την ανεξάρτητη επίλυση των προβλημάτων, και στο επίπεδο δύναμει ανάπτυξης, όπως αυτό καθορίζεται από την επίλυση προβλημάτων κάτω από την καθοδήγηση των ενηλίκων ή σε συνεργασία με ικανούς συνομηλίκους» (1997: 147).

αφήγηση η παρουσίαση γεγονότων, πραγματικών ή φανταστικών. Τέλος, να έρθουν σε πρώτη επαφή με κείμενα που χρησιμοποιούν *απλά επιχειρήματα*. Αποδομώντας τους τρόπους οργάνωσης των κειμένων αυτών να κατανοήσουν τα δομικά στοιχεία των τριών κειμενικών ειδών.

- Να μάθουν να κάνουν *περίληψη* ενός κειμένου (περιγραφικού/αφηγηματικού).
- Να ασκηθούν στη συνεργατική παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

Ειδικότερα ως προς την περιγραφή (βλ. και Αγγελάκος, Κατσαρού & Μαγγανά, 2007α: 47-48):

- Να εξοικειωθούν με πολλά περιγραφικά κείμενα (χώρων, φαινομένων, προσώπων, ζώων).
- Να καταλάβουν ότι η περιγραφή συνδέεται κυρίως με το χώρο ακολουθώντας πορεία από το γενικό στο ειδικό, από γενικές εικόνες σε λεπτομερειακές και ότι σε κάθε περιγραφή υπάρχει και η οπτική γωνία του πομπού.
- Να χρησιμοποιήσουν κατά την παραγωγή περιγραφικού κειμένου το ειδικό λεξιλόγιο, που απαιτείται για την περιγραφή διαφορετικών θεματικών πεδίων. Να γίνει φανερό πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των επιθέτων και των ουσιαστικών (σαφήνεια, ακρίβεια, παραστατικότητα) στην *περιγραφή* και ότι ο κύριος χρόνος της είναι ο ενεστώτας.
- Να καταλάβουν σε τι διαφέρει το *πολυτροπικό περιγραφικό κείμενο* (ιστοσελίδα, τουριστικός οδηγός) από ένα συμβατικό και ποιους σημειωτικούς πόρους χρησιμοποιεί το πολυτροπικό. Να προσπαθήσουν να δημιουργήσουν κατόπιν και οι ίδιοι συνεργαζόμενοι ένα πολυτροπικό περιγραφικό κείμενο.

Ειδικότερα ως προς την αφήγηση (βλ. και Αγγελάκος, Κατσαρού & Μαγγανά, 2007α: 49-50):

- Να καταλάβουν διαβάζοντας πολλά αφηγηματικά κείμενα ότι η αφήγηση συναντάται με τρεις βασικές μορφές: *τη μυθοπλαστική, την ιστορική και τη ρεαλιστική*.
- Να κατανοήσουν ότι η αφήγηση οργανώνεται με άξονα το χρόνο, αλλά οι καταστάσεις συνδέονται αιτιολογικά μεταξύ τους.
- Να εντοπίσουν τα γλωσσικά χαρακτηριστικά της αφήγησης: κύριος χρόνος της είναι ο αόριστος, συχνά όμως υπάρχει και ο παρατατικός.
- Να παράγουν δικά τους αφηγηματικά κείμενα σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας και συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.

Ειδικότερα ως προς τα κείμενα με επιχειρήματα:

- Να καταλάβουν ότι η χρήση κειμένων με επιχειρήματα μας βοηθάει στην καθημερινότητά μας, για να πείσουμε τους γύρω μας για την ορθότητα των απόψεών μας ή για να αντικρούσουμε τις θέσεις των συνομιλητών μας.
- Να παράγουν δικό τους προφορικό λόγο χρησιμοποιώντας επιχειρήματα.

Οι παιδαγωγικοί στόχοι του προγράμματος είναι:

- Να βιώσουν τις καταστάσεις που μελετούν και να αναλάβουν ενεργητικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία.

- Να οικοδομήσουν τη γνώση μέσω της διερεύνησης και να μάθουν παίζοντας.
- Να παράγουν λόγο προφορικό και γραπτό σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά πλαίσια.

Οι στόχοι σε σχέση με τις ΤΠΕ και το νέο, ψηφιακό γραμματισμό ή τεχνολογισμένο (Κουτσογιάννης, 2002) είναι:

- Να μάθουν να πλοηγούνται στο διαδίκτυο και να αναπτύξουν δεξιότητες αναζήτησης και επιλογής των πληροφοριών. Να βρίσκουν στο διαδίκτυο, αλλά και σε εφημερίδες, περιοδικά, λογοτεχνία, περιγραφικά κείμενα, τα οποία θα επεξεργαστούν.
- Να γνωρίσουν τη χρήση και τη λειτουργία των ηλεκτρονικών λεξικών (Μ. Τριανταφυλλίδη, Εμμ. Κριαρά, Γεωργακά, *Αντίστροφο* Αναστασιάδη-Συμεωνίδη) και τις δυνατότητες τους για σύνθετη και παράλληλη αναζήτηση. Να μάθουν τι είναι τα «σώματα κειμένων» της Πύλης του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ) και να ασκηθούν στην ανεύρεση περιγραφικών κειμένων και πληροφοριών σε αυτά.
- Να εξασκηθούν στη μελέτη και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (με φωτογραφίες, μουσική, video κτλ.) με τα μέσα που τους προσφέρει η τεχνολογία (π.χ. e-mail, δημιουργία ιστολογίου και ιστοσελίδας).
- Να ασκηθούν στην επεξεργασία του πολυτροπικού υλικού που θα συλλέξουν και να γράψουν τα δικά τους κείμενα (Στάμου, Τρανός & Χατζησαββίδης, 2004) χρησιμοποιώντας πολλούς σημειωτικούς πόρους. Οι μαθητές αυτενεργούν στην αναζήτηση των πληροφοριών και αποκτούν εγγράμματη ταυτότητα ως προς τον ψηφιακό γραμματισμό.
- Να γίνουν «μικροί τυπογράφοι». Το προϊόν της μελέτης τους να το σελιδοποιήσουν, να κάνουν το εξώφυλλο και να το εκτυπώσουν σε πολλαπλά αντίτυπα. Μερικά να μείνουν στη σχολική βιβλιοθήκη.
- Να χρησιμοποιούν επεξεργαστή κειμένου για τη σύνθεση των εργασιών τους και λογισμικό παρουσιάσεων. Να καταλάβουν ότι το ψηφιακό κείμενο είναι ρευστό, αλλάζει εύκολα, βελτιώνεται συνεχώς (Κουτσογιάννης, 2002).
- Να αναπτύξουν επικοινωνία και συνεργασία με άλλες κοινότητες σχολικές ή ψηφιακές.
- Να εμπλακούν σε ποικίλες δεξιότητες: π.χ. παρουσίαση στο σχολείο ή στην τοπική κοινότητα στο τέλος του έτους της εργασίας τους.

Οι στόχοι σε σχέση με τον κριτικό γραμματισμό ως προς τις ΤΠΕ είναι:

- Να καλλιεργήσουν με αφορμή την έρευνα και τις δραστηριότητες τους εκτός από τον κλασικό και τον τεχνολογικό γραμματισμό με τη χρήση των ΤΠΕ⁵ και τον κριτικό γραμματισμό ως προς τις ΤΠΕ. Να αναπτύξουν

---

⁵ Ο Κουτσογιάννης αναφέρει: «Έτσι, μέσω της εμπάτισης των μαθητών/τριών σε κειμενικές πρακτικές που θα ενσωματώνουν λειτουργικά τις νέες τεχνολογίες (NT) και με την απαραίτητη θεωρητική υποστήριξη, θα είναι δυνατό να προετοιμαστούν καλύτερα για το νέο κόσμο που τους περιβάλλει και στον οποίο θα κληθούν ως πολίτες να λειτουργήσουν. Με αυτή τη λογική, ο τεχνολογισμένος θεωρείται αναπόσπαστη ενότητα του κοινωνικού γραμματισμού που πρέπει να παρέχεται από το σύγχρονο σχολείο» (2002: 399).

δηλαδή κριτική στάση απέναντι στο περιβάλλον των Νέων Τεχνολογιών (Κουτσογιάννης, 2002).

- Να ασκηθούν στην αποφυγή της άσκοπης πλοήγησης στο διαδίκτυο.
- Να οδηγηθούν σε δραστηριότητες, που τα βοηθούν να μάθουν για την ασφάλεια στο διαδίκτυο μέσω των ενδιαφερόντων που έχουν.

4. Προτεινόμενη πορεία διδασκαλίας

4.1. Παρουσίαση του σεναρίου σε αδρές γραμμές

Τα θέματα που θα απασχολήσουν τις ομάδες των μαθητών είναι τα εξής:

- Αναζήτηση στο διαδίκτυο επιλεγμένων από το διδάσκοντα ιστοσελίδων περιβαλλοντικής θεματολογίας. Ανάγνωση σε αυτές πολυτροπικών κειμένων των τριών κειμενικών ειδών. Αν θέλουμε να ασκηθεί ο μαθητής στον ψηφιακό γραμματισμό, μπορούμε να τον αφήσουμε να βρει μόνος του τους σημειωτικούς πόρους για να κάνει τη δική του σύνθεση.
- Αποδόμηση των κειμενικών ειδών στα συστατικά οργανωτικά τους στοιχεία και κατανόηση του λειτουργικού τους ρόλου.
- Χρήση και εξοικείωση με τη λειτουργία των ηλεκτρονικών λεξικών και τις δυνατότητες τους για σύνθετη και παράλληλη αναζήτηση. Γνωριμία με τα «σώματα κειμένων» και άσκηση στην ανεύρεση πληροφοριών σε αυτά.
- Συγκέντρωση του υλικού (έντυπου, ηλεκτρονικού), επεξεργασία του από τις ομάδες, ενασχόληση με τα φύλλα εργασίας, ανατροφοδότηση από τον διδάσκοντα και τις άλλες ομάδες κατά την πορεία της εργασίας.
- Παραγωγή γραπτών πολυτροπικών κειμένων. Βλέποντας κείμενα αναφοράς βελτιώνουν τα δικά τους κείμενα, τα επεξεργάζονται, κατανοούν τη ρευστότητα του κειμένου, τα τυπώνουν, συζητούν πάνω στο τι μπορεί να αλλάξει. Παράγουν κείμενα χρησιμοποιώντας πολλούς σημειωτικούς πόρους και απευθυνόμενοι σε πραγματικούς αποδέκτες.
- Παρουσίαση του υλικού από τις ομάδες στην ολομέλεια της τάξης ή σε σχολική εκδήλωση. Εκπαιδευτική εκδρομή την άνοιξη, για παρατήρηση πουλιών σε συνεννόηση με την *Ορνιθολογική Εταιρεία* ή άλλη περιβαλλοντική οργάνωση. «Υιοθέτηση» από την τάξη ενός απειλούμενου ζώου.
- Δημιουργία ιστολογίου για την παρουσίαση και διάχυση του υλικού που συγκεντρώθηκε και αξιοποιήθηκε από τους μαθητές, στη σχολική και διαδικτυακή κοινότητα.

4.2. Αναλυτική παρουσίαση σεναρίου

4.2.1. Α' φάση διδασκαλίας: διερεύνηση του θέματος, αναζήτηση και επεξεργασία του υλικού

1ο δίωρο

Με αφορμή τη διδασκαλία της 3ης ενότητας (*Ταξίδι στον κόσμο της φύσης*) στη Νεοελληνική Γλώσσα της Α' Γυμνασίου (Αγγελάκος, Κατσαρού & Μαγγανά, 2007β: 41-58) –και την επανάληψη του κειμενικού είδους της *περιγραφής* στην 7η

ενότητα του ίδιου εγχειριδίου– οι μαθητές οδηγούνται στο εργαστήριο πληροφορικής και:

- πλοηγούνται στο διαδίκτυο σε συγκεκριμένους δικτυακούς τόπους επιλεγμένους από τον διδάσκοντα, που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα «*Τη ζωή των πελαργών της Ελλάδας*» στον ιστοχώρο της *Ορνιθολογικής Εταιρείας*: <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/index.php>. Εναλλακτικά, τέτοιους ιστοχώρους μπορούν να αναζητήσουν οι μαθητές μόνοι τους με λέξεις-κλειδιά που θα τους δώσει ως βοήθεια ο καθηγητής («σκαλωσιά γνώσης»).
- Διδάσκονται τη χρήση και τη λειτουργία των ηλεκτρονικών λεξικών και τις δυνατότητες τους για σύνθετη και παράλληλη αναζήτηση στην *Πύλη του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας* (<http://www.greek-language.gr>). Γνωρίζουν τα «σώματα κειμένων» και ασκούνται στην ανεύρεση πληροφοριών σε αυτά.
- Ο καθηγητής εξηγεί σε όλες τις ομάδες πώς γίνεται η περίληψη ενός κειμένου.

Οι μαθητές εισάγονται στο σκεπτικό του διδακτικού σεναρίου που θα υλοποιήσουν τις επόμενες προβλεπόμενες ώρες (και διαθεματικά στην εκτεταμένη μορφή του σχεδίου εργασίας –project– όλο το έτος) και στην προβληματική του θέματος που θα διερευνήσουν. Χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες. Η πρώτη ομάδα θα ασχοληθεί με την περιγραφή, η δεύτερη με την αφήγηση, η τρίτη με κείμενα επιχειρηματολογίας και η τέταρτη με τα πολυτροπικά κείμενα.

Θα χρησιμοποιηθούν κείμενα του σχολικού εγχειριδίου και του τετραδίου εργασιών. Από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ο διδάσκων θα έχει φέρει για να παρουσιάσει στα παιδιά αντιπροσωπευτικά δείγματα των τριών κειμενικών ειδών (λογοτεχνικά και μη) και έντυπα λεξικά και γραμματικές της νεοελληνικής γλώσσας.

2ο δίωρο

Στο εργαστήριο της πληροφορικής προτείνεται η πλοήγηση των μαθητών στους σχετικούς διαδικτυακούς τόπους κατά ομάδες, όπως ορίστηκαν παραπάνω. Ο ρόλος του διδάσκοντα είναι βοηθητικός-συνεργατικός. Αφού εξοικειωθούν οι μαθητές με τη χρήση του διαδικτύου, μειώνεται σιγά-σιγά η βοήθεια (scaffolding), που τους παρέχει και αφήνονται μόνοι τους να ανακαλύψουν τη γνώση. Έτσι, επεκτείνεται η ζώνη επικείμενης ανάπτυξής τους.

Ακολουθεί η συνεργασία των ομάδων για αρχική κατηγοριοποίηση, ταξινόμηση και σύνθεση του υλικού που συγκεντρώθηκε. Έπεται πρωτογενής επεξεργασία και σχολιασμός του υλικού με τη βοήθεια των φύλλων εργασίας που δίνονται στους μαθητές. Δίνονται οι πρώτες «απαντήσεις» στα φύλλα εργασίας. Απαιτείται συνεργασία και εκτός σχολικού ωραρίου για τη συγγραφή των «κειμένων» των δραστηριοτήτων.

Μεταξύ των δίωρων παρεμβάλλονται διαλείμματα ενημέρωσης σε εξωσχολικό χρόνο με στόχο την ανταλλαγή πληροφοριών και την αμοιβαία πληροφόρηση σχετικά με την εξέλιξη των εργασιών, την οργάνωση των επόμενων βημάτων, τον προγραμματισμό της εργασίας. Η ανατροφοδότηση δίνει νέες ιδέες, κίνητρα και δυναμική στις ομάδες.

Α΄ ομάδα μαθητών:

Στην ιστοσελίδα: <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/pelargos/index.htm> αφρονούν τα κείμενα που περιγράφουν τον πελαργό (περιγραφή του πουλιού, της φωλιάς του κτλ.). Καλείται η πρώτη ομάδα –με τη βοήθεια του διδάσκοντα και ομοειδών κειμένων για περαιτέρω μελέτη στο σπίτι– να αποδομήσει το κειμενικό είδος της περιγραφής συμπληρώνοντας τα φύλλα εργασίας (βλ. παρακάτω). Κάποιες εργασίες θα γίνουν αναγκαστικά σε εξωδιδασκτικό χρόνο. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τα κυριότερα σημεία του θέματος:

- σύνδεση κυρίως με το χώρο, πορεία από το γενικό στο ειδικό, από γενικές εικόνες σε λεπτομερειακές,
- παρουσία της οπτικής γωνίας του πομπού, η οποία άλλοτε δηλώνεται και άλλοτε όχι,
- χρήση και αξιοποίηση από τον πομπό του ειδικού λεξιλογίου που απαιτείται για την περιγραφή. Ο ρόλος των επιθέτων και των ουσιαστικών στην περιγραφή. Χρήση του ενεστώτα.

Δίνονται στους μαθητές τα παρακάτω φύλλα εργασίας-δραστηριότητες:

Στην ιστοσελίδα: <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/pelargos/index.htm> μελετήστε τα κείμενα που περιγράφουν τον πελαργό και απαντήστε:

1. Πώς συνδέεται στα συγκεκριμένα κείμενα η περιγραφή με το χώρο και πώς η πορεία της οδηγείται από γενικές εικόνες σε λεπτομερείς;
2. Διακρίνεται παρουσία της οπτικής γωνίας του πομπού (αυτή υποκρύπτεται ή δηλώνεται με σχόλια);
3. Ποιο είναι το ειδικό λεξιλόγιο που αξιοποιεί ο πομπός για την περιγραφή του συγκεκριμένου θεματικού πεδίου;
4. Ποιος είναι ο ρόλος των επιθέτων και των ουσιαστικών στην περιγραφή; Μεταφέρετε το κείμενο σε ένα αρχείο word. Αφαιρέστε τα επίθετα. Τι παρατηρείτε; Ποιος είναι ο κύριος χρόνος του κειμένου;
5. Αναζητήστε το λήμμα *πελαργός* στα τρία ηλεκτρονικά λεξικά του ΚΕΓ (παράλληλη αναζήτηση), δώστε συνώνυμα, την επίσημη ονομασία του και παραδείγματα χρήσης της λέξης αντλημένα από τα σώματα κειμένων του ΚΕΓ. Πώς ονομαζόταν στα αρχαία χρόνια ο πελαργός;
6. Φωτογραφίστε μια φωλιά πελαργών ή αναζητήστε ανάλογες φωτογραφίες στο διαδίκτυο. Γράψτε ένα περιγραφικό κείμενο για τη φωλιά, που θα συνοδεύει τη φωτογραφία σας, και αναρτήστε το στο ιστολόγιό σας.
7. Επιλέξτε όποιο κείμενο θέλετε και γράψτε την περίληψή του σε 10 σειρές.

Β΄ ομάδα μαθητών:

Στις ιστοσελίδες: <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/laographia.htm> (λαογραφία) και <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/peloponissos.htm> (ιστορικά) υπάρχουν ψηφιοποιημένες αφηγήσεις για τον πελαργό. Καλείται η δεύτερη ομάδα –με τη βοήθεια του διδάσκοντα στην τάξη και ομοειδών κειμένων για περαιτέρω μελέτη στο σπίτι– να αποδομήσει το κειμενικό είδος της αφήγησης συμπληρώνοντας τα φύλλα εργασίας. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει στην ολομέλεια τα κυριότερα σημεία του θέματος:

- η αφήγηση οργανώνεται με άξονα το χρόνο, αλλά οι καταστάσεις συνδέονται αιτιολογικά μεταξύ τους,

- κύριος χρόνος της είναι ο αόριστος, συχνά όμως υπάρχει και ο παρατατικός,
- η αφήγηση ως κειμενικό είδος δίνει πληροφορίες για το χρόνο, το χώρο, τα πρόσωπα, την πορεία της αφήγησης και την έκβασή της.

Δίνονται στους μαθητές τα παρακάτω φύλλα εργασίας-δραστηριότητες:

Στις ιστοσελίδες: <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/laographia.htm> (λαογραφία) και <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/peloponissos.htm> (ιστορικά) θα βρείτε αφηγήσεις για τον πελαργό.

1. Δείξτε πώς η αφήγηση οργανώνεται με άξονα το χρόνο.
2. Παρακολουθήστε ποια πορεία ακολουθεί η αφήγηση και πώς δομείται: τι πληροφορίες δίνονται για το χρόνο και το χώρο, τους ήρωες; Ποια είναι η κατάσταση από την οποία ξεκινάει η αφήγηση; Ακολουθεί η εξέλιξη και η έκβαση της αφήγησης;
3. Πώς συνδέονται οι καταστάσεις αιτιολογικά μεταξύ τους;
4. Ποιοι είναι οι χρόνοι του ρήματος που χρησιμοποιούνται στην αφήγηση;
5. Αναζητήστε τα λήμμα *γκραβούρα* και *πρωτόκολλο* στα 3 ηλεκτρονικά λεξικά του ΚΕΓ (παράλληλη αναζήτηση) και παραδείγματα χρήσης της λέξης αντλημένα από τα σώματα κειμένων του ΚΕΓ.
6. Διαβάστε στην ακόλουθη ιστοσελίδα: <http://www.alithia.gr/newspaper/2007/05042007/05042007,19724.html> την ανάλυση μιας εκκλησιαστικής παραβολής από τον *Επιτάφιο Θρήνο* (δεύτερη στάση Εγκωμίων) για το πώς ο πελεκάνος (=πελαργός) με αυτοθυσία σώζει τους πληγωμένους νεοσσούς του. Βρείτε το χωρίο και αφηγηθείτε το προφορικά στους συμμαθητές σας με στοιχεία δραματοποίησης. Καταλαβαίνετε τον κρυφό συμβολισμό της παραβολής; Αν δυσκολεύεστε, ρωτήστε το θεολόγο σας. Πώς χρησιμοποιείται το παράθεμα σε αυτή την ιστοσελίδα <http://www.eviapress.gr/content.asp?ID=732>; [Παράθεση του χωρίου: «*Ωσπερ πελεκάν, τετραμένος την πλευράν σου, Λόγε/σους θανόντας παιδιάς εξώωσας/επιστάζας ζωτικούς αυτοίς κρουνούς*»].
7. Επιλέξτε όποιο κείμενο σας άρεσε και γράψτε την περίληψή του σε 10 σειρές.

Γ' ομάδα μαθητών:

Στην ιστοσελίδα: <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/pelargos/apeiles.htm> υπάρχει ένα κείμενο *επιχειρηματολογίας* με τις αιτίες μείωσης του πληθυσμού των πελαργών. Καλείται η τρίτη ομάδα –με τη βοήθεια του διδάσκοντα στην τάξη και ομοειδών κειμένων για περαιτέρω μελέτη στο σπίτι– να αποδομήσει το κειμενικό είδος της *επιχειρηματολογίας* συμπληρώνοντας τα αντίστοιχα φύλλα εργασίας. Ο καθηγητής αναφέρει ότι:

- η χρήση κειμένων με επιχειρήματα (εδώ επιχειρήματα με αιτίες) μας βοηθάει να κατανοήσουμε ποιες θέσεις είναι ορθότερες και να πείσουμε τους γύρω μας για την ορθότητά τους.

Δίνονται στους μαθητές τα παρακάτω φύλλα εργασίας-δραστηριότητες:

Στην ιστοσελίδα <http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/grpelargos/apeiles.htm> θα βρείτε ένα κείμενο *επιχειρηματολογίας* με τις αιτίες μείωσης του πληθυσμού των πελαργών.

1. Ανταλλάξτε στον ψηφιακό όμιλο απόψεις για τις αιτίες μείωσης του αριθμού των πελαργών στην Ελλάδα.
2. Συζητήστε με τους φίλους για την ασφάλεια χρήσης του διαδικτύου ή κάντε ένα βιβλίο με κόμιξ σχετικά με το θέμα.
3. Γράψτε ένα κείμενο με *επιχειρήματα*, για τις αιτίες μόνωσης του περιβάλλοντος και δημοσιεύστε το στην εφημερίδα του σχολείου και αναρτήστε το στο ιστολόγιο (blog) της τάξης σας.
4. Ψάξτε στα Ηλεκτρονικά λεξικά για συνώνυμα της λέξης *πελαργός*. Δείξτε στους συμμαθητές σας τη μετάφρασή της λέξης *πελαργός* σε 36 γλώσσες.
5. Επιλέξτε όποιο κείμενο θέλετε και γράψτε την περίληψή του σε 10 σειρές.

Δ' ομάδα μαθητών:

Η τέταρτη ομάδα θα δει **πολυτροπικά κείμενα**:

http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/pelargos/photo_gallery.htm

(φωτογραφίες πελαργών),

http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/grav_gallery.htm

(γκραβούρες),

http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/stamp_gallery.htm

(γραμματόσημα),

<http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/an/languages.htm>

(η λέξη *πελαργός* σε 36 γλώσσες),

<http://www.ornithologiki.gr/ekdp/ciconia/gr/program/protocol.htm>

(πρωτόκολλο απογραφής των πελαργών και έντυπο συμπλήρωσής του), το

blog των εθελοντών των Αντικυθήρων: <http://blogs.ornithologiki.gr/osa/>.

Εξηγείται ο όρος **πολυτροπικότητα** με την αποδόμηση ενός πολυτροπικού κειμένου (οι μαθητές έχουν ακούσει τον όρο και στην 1η ενότητα του σχολικού βιβλίου). Τα παιδιά καταλαβαίνουν ότι σήμερα η γλώσσα μοιράζεται το νόημα με πολλούς σημειωτικούς πόρους.

Η τέταρτη ομάδα θα συμπληρώσει τα σχετικά με το θέμα **φύλλα εργασίας**:

1. Να μελετήσετε, να αποδομήσετε, να επεξεργαστείτε και να παρουσιάσετε με λογισμικό παρουσίασης τα παραπάνω πολυτροπικά κείμενα στην ολομέλεια της τάξης σας. Φροντίστε το μέγεθος και το είδος της γραμματοσειράς του κειμένου. Εισάγετε αρχεία ήχου ή βίντεο.
2. Θα θέλατε να γίνετε εθελοντές στα Αντικύθηρα και να προσφέρετε υπηρεσίες στη σωτηρία των πελαργών; Συμπληρώστε το σχετικό έντυπο.
3. Δείτε πώς είναι δομημένο το ιστολόγιο των εθελοντών των Αντικυθήρων και λαμβάνοντας ιδέες και σημειωτικούς πόρους από πολλά ιστολόγια, κρατήστε σημειώσεις, σχεδιάστε στο χαρτί, κάντε προτάσεις βελτίωσης και τελικά σχεδιάστε το δικό σας ιστολόγιο.
4. Παρουσιάστε τον κατάλογο με τα είδη των πουλιών της Ελλάδας και την επίσημη ονομασία τους. Γιατί έχουν συνήθως δύο ονόματα;
5. Δείξτε στους φίλους σας τη συλλογή γραμματοσήμων σας με πουλιά, σαρώστε τα και ανεβάστε τα στο ιστολόγιο.
6. Επιλέξτε όποιο κείμενο θέλετε από την ιστοσελίδα της *Ορνιθολογικής Εταιρείας* και γράψτε την περίληψή του σε 10 σειρές.

4.2.2. Β' φάση - σύνθεση «κειμένων» ομάδων και παρουσίαση του υλικού στην ολομέλεια της τάξης (3ο-4ο δίωρο) - αξιολόγηση

Ως επιστέγασμα της μάθησης που κατέκτησαν οι μαθητές παρουσιάζονται οι εργασίες, που συνέθεσαν μέσα από τη διερεύνηση του θέματος και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων, που ανέπτυξαν με τα φύλλα εργασίας στο πλαίσιο του σεναρίου.

3ο δίωρο

- Το 3ο δίωρο στο εργαστήριο πληροφορικής παρουσιάζονται οι απαντήσεις των φύλλων εργασίας της 1ης (περιγραφή) και της 2ης ομάδας (αφήγηση) στην ολομέλεια της τάξης.
- Υποβάλλονται ερωτήματα στις ομάδες, εξομαλύνονται σκοτεινά σημεία, λύνονται απορίες από τον διδάσκοντα για την περιγραφή και την αφήγηση.
- Με αφορμή τις σχετικές ασκήσεις όλη η τάξη εξασκείται στην αναζήτηση στα λεξικά και στα σώματα κειμένων.
- Για το επόμενο δίωρο ζητείται από τις 4 ομάδες να γράψουν 4 περιγραφικά και 4 αφηγηματικά κείμενα (πολυτροπικά ή μη) ελεύθερης θεματολογίας και να τα αναρτήσουν στο ιστολόγιο.
- Ζητείται από όλη την τάξη να περιγράψει σε 10-12 σειρές ένα δοσμένο από το διδάσκοντα κείμενο.

4ο δίωρο

- Το 4ο δίωρο στο εργαστήριο πληροφορικής παρουσιάζονται οι απαντήσεις των φύλλων εργασίας της 3ης (κείμενο με επιχειρήματα) και της 4ης ομάδας (πολυτροπικά κείμενα).
- Υποβάλλονται ερωτήματα στις ομάδες, εξομαλύνονται δύσκολα σημεία, λύνονται απορίες για τα κείμενα με επιχειρήματα. Ο εκπαιδευτικός τονίζει πόσο επίκαιρα είναι τα πολυτροπικά κείμενα και ότι κυρίως έτσι δομείται το διαδίκτυο.
- Με αφορμή τις σχετικές ασκήσεις όλη η τάξη εξασκείται στην αναζήτηση στα ηλεκτρονικά λεξικά και στα σώματα κειμένων.
- Οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού (διδάσκοντα της πληροφορικής) δημιουργούν ένα ιστολόγιο, συγγράφουν ομαδικά ένα πολυτροπικό (με εικόνες, ήχο, βίντεο από το διαδίκτυο) κείμενο επιχειρηματολογίας για «Τις περιβαλλοντικές συνέπειες της εξαφάνισης των απειλούμενων ειδών» και το αναρτούν στο ιστολόγιο. Αναρτούν επίσης όλο το υλικό που παρήγαγαν όλο το προηγούμενο διάστημα οι ομάδες.

Αμέσως μετά την παρουσίαση του υλικού των ομάδων στην ολομέλεια της τάξης ακολουθεί συζήτηση και συνολική αποτίμηση της δουλειάς τους. Γίνονται προτάσεις για αλλαγές, τροποποιήσεις και βελτιώσεις. Λύνονται τυχόν απορίες των μαθητών και αποσαφηνίζονται σκοτεινά σημεία. Επαινείται η συνεργατικότητα, η ανάπτυξη δραστηριοτήτων, η έμπρακτη συμμετοχή, η μύηση στον ψηφιακό γραμματισμό. Επιβραβεύεται η όλη προσπάθεια τους και δίνονται οδηγίες για τη συνέχιση της ως διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) στα πλαίσια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Με τη συμμετοχή βελτιώθηκαν οι γνωστικές επιδόσεις των μαθητών και οι δεξιότητες τους (κοινωνικές, οργανωτικές,

καλλιτεχνικές, ψηφιακός γραμματισμός). Δυνατοί και αδύνατοι μαθητές βοήθησαν στη περαιώση του σεναρίου, αντάλλαξαν γνώμες, έμαθαν ο ένας από τον άλλο, συνεργάστηκαν για το καλύτερο αποτέλεσμα.

4.3. Δυνατότητες τροποποίησης-προέκτασης σεναρίου

Το παραπάνω σενάριο μπορεί να αποτελέσει τη βάση για ευρύτερο (πέραν του οκταώρου) σχέδιου εργασίας (project) (Frey, 1998) με διαθεματικό χαρακτήρα (περιβαλλοντική εκπαίδευση – νεοελληνική γλώσσα – πληροφορική). Όλη τη χρονιά οι μαθητές πλοηγούνται σε ιστοσελίδες περιβαλλοντικής θεματολογίας με τη συνεργασία του φιλόλογου, του καθηγητή πληροφορικής και άλλων εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν αναλάβει την *περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Εμπλουτίζουν το ιστολόγιο με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους, ανταλλάσσουν απόψεις και γόνιμο προβληματισμό. Αναρτούν στο ιστολόγιο τα γραπτά τους κείμενα, που προέκυψαν από τα φύλλα εργασίας. Ανταλλάσσουν ηλεκτρονικά μηνύματα και συνομιλούν σε ψηφιακούς ομίλους. Πλαισιώνουν με έργα ζωγραφικής την παρουσίασή τους (τα έχουν αναζητήσει στο διαδίκτυο) ή ζωγραφίζουν οι ίδιοι εμπνεόμενοι από τη ζωή στη φύση.

Εναλλακτικά, το σχέδιο εργασίας (project) μπορεί να παρουσιαστεί σε σχολική εκδήλωση στο τέλος της χρονιάς ή στην τοπική κοινότητα. Οι μαθητές θα ετοιμάσουν την αφίσα, το πρόγραμμα και τις προσκλήσεις για την εκδήλωση. Θα παρουσιάσουν με τη μορφή αναρτημένων εργασιών (posters) τη ζωή των απειλούμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας, θα εκθέσουν τις φωτογραφίες που τράβηξαν, θα κάνουν αναγνώσεις ποιημάτων ή λογοτεχνικών έργων σχετικής θεματολογίας, ίσως δραματοποίηση κάποιων σκηνών, κινηματογραφικό αφιέρωμα ή μουσική εκδήλωση, ενημέρωση των συμμαθητών τους για τα απειλούμενα είδη και τους τρόπους προστασίας τους.

Είναι δυνατόν επίσης να πραγματοποιηθεί εκπαιδευτική εκδρομή, π.χ. στο σταθμό περίθαλψης άγριων πτηνών στην Αίγινα, παρατήρηση άγριων πουλιών στη Δαδιά του Έβρου και στο Δέλτα του Έβρου, στον Αρκτούρο της Φλώρινας κτλ. Τέλος, καλό θα ήταν οι μαθητές να υιοθετήσουν ένα απειλούμενο είδος: http://www.wwf.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=106&Itemid=141

5. Συζήτηση

Το παραπάνω σενάριο αποτελεί πρόταση διδασκαλίας, που η πρώτη-αρχική μορφή της σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της α΄ φάσης της «Επιμόρφωσης επιμορφωτών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διδακτική διαδικασία» (11.07-04.08) στο ΠΑΚΕ Θεσσαλονίκης στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Η εφαρμογή ανάλογων προτάσεων στο σχολείο μερικές φορές συναντά ορισμένα εμπόδια. Πάντα ένα πρόβλημα είναι η διδακτέα ύλη που πρέπει να ολοκληρωθεί και να μη μείνουν κενά. Ο χρόνος λοιπόν είναι πολύτιμος και οι διδακτικές ώρες δεν περισσεύουν. Ο απαιτούμενος χρόνος διεκπεραίωσης του παραπάνω σχεδίου εργασίας μπορεί να καλυφθεί από τη συνεργασία καθηγητών πολλών ειδικοτήτων και ο καθένας να δίνει λίγες ώρες από το μάθημά του ή το project να ενταχθεί σε ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα.

Στην πορεία υλοποίησης του σεναρίου διάφοροι περιορισμοί που πιθανό θα προκύψουν είναι και οι εξής: συχνά δεν είναι διαθέσιμο για πολλές ώρες το

εργαστήριο πληροφορικής, υπάρχουν δυσκολίες στη συνεργασία των ομάδων μαθητών, γιατί τα παιδιά δεν έχουν συνηθίσει να εργάζονται ομαδοσυνεργατικά και συχνά επικρατεί ανταγωνιστικό πνεύμα. Πολλοί μαθητές δεν είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση του Η/Υ και το διαδίκτυο. Με την αντιμετώπιση των αρχικών δυσκολιών και την επιμονή του διδάσκοντα οι μαθητές συνήθως συνεργάζονται αρμονικά και τα αποτελέσματα είναι μερικές φορές καλύτερα από τα αναμενόμενα. Τα φύλλα εργασίας είναι απαραίτητα, γιατί αποτελούν την «πυξίδα» για την εργασία των παιδιών. Η επιλογή υιοθέτησης μέρους ή όλου ή και απόρριψης της παρούσας υποθετικής διδακτικής πρότασης εναπόκειται στον εκάστοτε διδάσκοντα και στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολικής τάξης. Θεωρούμε επίσης ότι υπάρχει δυνατότητα ευελιξίας στην εφαρμογή του.

Βιβλιογραφία

- Αγγελάκος, Κ., Κατσαρού, Ελ. & Μαγγανά, Αν. (2007α). *Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ.
- Αγγελάκος, Κ., Κατσαρού, Ελ. & Μαγγανά, Αν. (2007β). *Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Βιβλίο Μαθητή*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ.
- Bruner, J. (1968). *Toward a Theory of Instruction*. N.Y.: W.W. Northon & Co, Inc.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (1999). Πολυγραμματισμοί. Επανεξέταση του τι εννοούμε ως Γραμματισμό και τι Διδάσκουμε ως Γραμματισμό στα Πλαίσια της Παγκόσμιας Πολιτισμικής Πολυμορφίας και των Νέων Τεχνολογιών επικοινωνίας. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.). *«Ισχυρές» και «Ασθενείς» Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του Γλωσσικού Ηγεμονισμού* (σσ. 680-695). Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Μάρτιος 1997, Θεσσαλονίκη. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (Eds.) (2000). *Multiliteracies, Literacy Learning and the Design of Social Futures*. London and New York: Routledge.
- Frey, K. (1998). *Η «Μέθοδος Project»: Μια Μορφή Συλλογικής Εργασίας στο Σχολείο ως Θεωρία και Πράξη. Παιδαγωγική Εκπαίδευση* (μτφρ. Κ. Μάλλιου). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Kalantzis, M. & Cope, B. (2001). *Πολυγραμματισμοί [E2]* (μτφρ. Ν. Γεωργίου), Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός του ΚΕΓ. Διαθέσιμο στην ηλεκτρον. διεύθυνση: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/02.html.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2002). Τεχνολογίες της Πληροφορικής και της Επικοινωνίας και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας: Από το Εκπαιδευτικό Λογισμικό στον Κριτικό Τεχνογραμματισμό. Στο Ε. Δημαράκη & Χρ. Κυνηγός (Επιμ.), *Νοητικά Εργαλεία και Πληροφοριακά Μέσα: Παιδαγωγική Αξιοποίηση της Σύγχρονης Τεχνολογίας για τη Μετεξέλιξη της Εκπαιδευτικής Πρακτικής* (σσ. 393-420). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Ματσαγγούρας, Γ. Η. (2001). *Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του Γραπτού Λόγου ή αφοί Σκέφτονται γιατί δεν Γράφουν*; Αθήνα: Γρηγόρης.
- Νικολαΐδου, Σ. (2009). *Λογοτεχνία και Νέες Τεχνολογίες: Από τη θεωρία στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Κέδρος.
- Πολίτης, Π. (χ.χ.). *Γένη και Είδη του Λόγου*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. (http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/discourse/2_1_1/index.html).
- Πουρκός Μ. (2003). *Ο Ρόλος του Πλαισίου στην Ανθρώπινη Επικοινωνία, την Εκπαίδευση και την Κοινωνικο-Ηθική Μάθηση: Η Οικο-Σωματική-Βιοματική Προσέγγιση ως Εναλλακτική Πρόταση στο Γνωστικισμό: Προς μια Βιοματική, Ευρετική και Επικοινωνιακή Ψυχοπαιδαγωγική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Στάμου Φ., Τρανός Τ. & Χατζησαββίδης, Σ. (2004). Η «Ανάγνωση» και η «Παραγωγή» Πολυτροπικότητας σε Μαθησιακό Περιβάλλον: Πρώτες Διαπιστώσεις από μια Διδακτική Εφαρμογή. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά της 24ης Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Α.Π.Θ.* (σσ. 666-672). Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.

- ΥΠΕΠΘ / Π.Ι. (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών – Αναλυτικά Προγράμματα Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα.
- Vygotsky, L. (1997). *Νους στην Κοινωνία: Η Ανάπτυξη των Ανώτερων Ψυχολογικών Διαδικασιών* (επιμ. Σ. Βοσνιάδου, μτφρ. Αν. Μπίμπου & Σ. Βοσνιάδου). Αθήνα: Gutenberg.
- Χοντολίδου, Ε. (1999). Εισαγωγή στην Έννοια της Πολυτροπικότητας. *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 1 (1), 114-118. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: (<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/default.htm>)
- Χρυσυφίδης, Κ. (2006). *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία: Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

Ηλεκτρονικές πηγές - Δικτυογραφία

- Ηλεκτρονικά σώματα νεοελληνικών κειμένων του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html
- Ηλεκτρονικό αντίστροφο λεξικό (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/reverse/index.html
- Ηλεκτρονικό ελληνοαγγλικό λεξικό (Γεωργακά) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/georgakas/index.html
- Ηλεκτρονικό λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής γλώσσας (επιτομή) Εμμ. Κριαρά του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/index.html
- Ηλεκτρονικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής Μ. Τριανταφυλλίδη: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html

Lived experience, multimodality and Information & Communication Technologies (ICT) in education: Teaching modern Greek language in junior high school - A teaching example

Dimitra Adamidou*

ABSTRACT We propose an innovative teaching approach that utilizes ICT technologies in the modern educational environment in order to promote an efficient educational process that will be based on the learning principles of scaffolding. We aim to motivate students to read multimodal texts of different genres (narration, description and argumentation) and to practice in composing their own multimodal texts after having collected items from various semantic sources. The proposed teaching approach covers the whole language teaching cycle for a single unit and uses students' lived experience and a combination of multimodal texts used together with electronic dictionaries and additional sources of Internet sites. Our approach is presented through a teaching scenario that focuses on modern environmental issues for teaching the different genres in Greek language.

Key words: Cooperative learning, Cross-curricular approach to knowledge, Lived experience, Multimodality, Teacher-assisted knowledge discovery (scaffolding), Teaching with Information & Communication Technologies (ICT).

---

* Dimitra Adamidou, High School Teacher (Language and Literature), Thessaloniki, Greece. *Contact address:* Filimonos 9, Ano Toumpa, Thessaloniki, Greece. Tel.: 0030-2310-920954. E-mail: dadamid@gmail.com